

Slik bruker du pakken

Dette er informasjon om kompetanseutviklingspakken *Overgang fra barnehage til skole* til deg/dere som skal lede arbeidet i kollegiet. Her finner du en oversikt over innholdet i pakken og forslag til hvordan det er tenkt at arbeidet kan gjennomføres.

En sentral arbeidsmetode i Kompetanseutviklingspakken vil være refleksjonsarbeid og vi anbefaler at alle notater, skjema og kommentarer samles inn av lederen underveis. Dette kan dere bruke som utgangspunkt i arbeidet med å utvikle egne strategier, planer og temahjul i økt 6 *Hvordan lykkes med en god overgang?*

Forberedelse

Før dere begynner arbeidet er det viktig at den som leder arbeidet har gjort seg kjent med innholdet i øktene. En økt består av faglige ressurser (som filmer, presentasjoner og tekster), refleksjonsspørsmål, oppgaver og følgeskriv med forslag til organisering.

Før en går videre i Språkløyper er det anbefalt at deltakerne setter av tid til analyse av eksisterende praksis i kommunene og valg av utviklingsområder. I pakken er en del av første og siste økt satt av til dette arbeidet, der analyse av egen praksis blir løftet fram som et nyttig verktøy.

Målgruppe

Barnehage- og skoleeier, ledelse og pedagoger i barnehage og skole.

Organisering fra kommunalt nivå

Arbeidet med overgangspakken skal igangsettes av barnehage- og skoleeier. Eiere må sette av nok tid og ressurser til dette arbeidet. Et vesentlig tiltak i kompetanseutviklingspakken er møter mellom pedagoger fra barnehagen og skolen. Kommunen skal involvere styrere og rektorer i arbeidet med organiseringen og gjennomføringen av møtene for pedagogene fra barnehagen og skolen. Erfaringer fra samlingene bør nedfelles i planer for overgangen fra barnehagen til skolen slik det legges opp til i økt 6.

Styrer og rektor skal/bør sørge for at pedagogene som jobber med de eldste barna i barnehagen og på begynneropplæringen i skolen deltar på fellesmøtene som kommunen igangsetter. De må få muligheten til å delta i samarbeidet som er relatert til overgangen. Styrer og rektor har viktige roller i forankring og implementering av ny praksis, og for å sikre at kompetanse om overgangen forblir i organisasjonen.

Praktisk arbeid med pakken

Pakken inneholder en oppstartsøkt, en økt om veien videre og fire økter om ulike tema som er viktige i overgang fra barnehage til skole. Vi anbefaler at dere jobber med øktene i denne rekkefølgen: *oppstart, kulturmøter, samarbeid, språk, kartlegging og hvordan lykkes med en god overgang?* Det er fullt mulig å starte arbeidet i en annen rekkefølge dersom det er ønskelig og analyse av egen praksis tilsier at man bør vektlegge spesifikke tema mer enn andre. Det er viktig at bruken av pakken tilpasses hver enkelt kommune.

Øktene gir innsikt i og kunnskap om de sentrale temaene pakken tar opp. Gjennom å lese fagtekster, miniforelesninger, filmer og intervjuer skal deltakerne utfordres til å reflektere, samarbeide og utvikle egen kompetanse og praksis.

Rammer

Det er beregnet fire til seks samlinger på arbeidet med kompetanseutviklingspakken og estimert tidsbruk er seks til ti timer. Innenfor disse rammene står kommunene fritt til å tilpasse pakken til egen organisasjon. Kommunene må velge tidspunkt for arbeid med øktene og kan legge inn mer tid til refleksjon og gjennomføring. Videre arbeid med pakken skal være med på å utvikle og forankre felles «kjennetegn» på gode overganger.

Selve kompetanseutviklingspakken er utviklet for at alle aktørene som jobber med overgang fra barnehage til skole skal bygge kompetanse sammen. Det er viktig at alle deltakerne er aktive og engasjerte. Ressurspersoner som skal lede arbeidet bør derfor sette seg inn i pakkens innhold, utforming og hvordan denne brukes, før arbeidet settes i gang.

Arbeidsformer

Selve kompetanseutviklingspakken er utviklet for at representanter fra barnehage og skole skal samarbeide og bygge kompetanse sammen. Det er lagt opp til arbeidsformer som kan bidra til å fremme dette arbeidet.

IGP-arbeid

Kunnskap som skapes og deles gjennom gjentatte refleksjoner har stor verdi både for den enkeltes og gruppenes kompetanseutvikling. Individuell-, gruppe og plenumsrefleksjon (IGP) er derfor løftet frem som en arbeidsform i denne kompetanseutviklingspakken.

I (individuell): Man bruker fem minutter individuelt og skriver ned minst tre punkter til hvert spørsmål.

G (gruppe): Deltakerne settes i grupper på 3–5 personer og diskuterer sammen, og blir enige om tre punkter de vil løfte fram i plenum. Sett av 15 til 20 minutter, eller mer tid dersom det er nødvendig.

P (plenum): Punktene gruppen ble enige om deles i plenum. Den som leder økten skriver ned punktene. Alternativt kan leder få hjelp av en annen deltaker til å skrive ned punktene. (I noen situasjoner har vi tatt ut dette siste punktet av tidshensyn. Dette kan gjeninnføres om ønskelig.)

Summeoppgaver

Deltakerne får sitte i grupper og småprate. Et viktig poeng her er at gruppene er sammensatt av representanter fra både barnehage og skole.

3 - 2 - 1

Deltakerne skal notere ned 3 momenter de ikke visste fra før, 2 momenter de syntes var interessante og 1 spørsmål fra fagfilmen «Om språk, språklig bevissthet og tidlig skriving i overgangen fra barnehage til skole». Dette oppdraget må komme før filmen starter.

Etter filmen skal deltakerne sitte i grupper på tvers av institusjonene. Den som leder arbeider gir deltakerne i oppgave å diskutere og reflektere momenter på grunnlag av notatene. Notatene etter arbeidet sammenfattes og brukes i arbeidet med å utvikle enge planer for overgang barnehage skole i økt 6.

Kahoot

Deltakerne bruker egne mobiler, nettbrett eller datamaskiner til å ta stilling til påstander. Denne arbeidsformen beskrives grundigere under og i selve økten.

Snøballkasting

Dette er en morsom aktivitet som gjør at deltakerne kan dele og utveksle ideer. Den som leder aktiviteten stiller et spørsmål som deltakerne skal svare på ved å skrive sine tanker på lappen de har fått utdelt. Deltakerne skal ikke skrive navn på lappene. Hensikten er at lappene skal være anonyme. Slik ufarliggjøres prosessen med å dele tanker og ideer i gruppa. Etter at lappene er lest opp er det viktig at den som leder aktiviteten tar vare på lappene eller lager et notat over tanker og ideer som kom frem av snøballaktiviteten. Nærmere beskrivelse av aktiviteten finnes i økten «Samarbeid».

Exitlapper

Exitlapper brukes som en metode for å oppsummere ei økt, eller deler av ei økt. Aktiviteten gir en felles dokumentasjon om hva deltakerne har fått ut av arbeidet med økten. Deltakerne skal notere hva de har lært og hva de kommer til å være oppmerksom på i videre arbeid med overgang barnehage skole. På bakgrunn av informasjonen kan de som leder arbeidet tilpasse det videre arbeidet. Lappene som deltakere skriver på samles inn på slutten av samlinga. Den som leder arbeidet kan sammenfatte en oppsummering av lappene. Se nærmere beskrivelse i økten «Kulturmøter».

Gul – grønn melding

Denne aktiviteten brukes for å bevisstgjøre og synliggjøre hva deltakerne tenker det har blitt jobbet godt med i overgangen fra barnehage til skole, men også hva som har vært utfordrende. Deltakerne skal både gi og få tilbakemeldinger om arbeidet med overgangen. De skal reflektere over egne rutiner og praksis, i tillegg til at de skal gi råd og tips til andre. Tankene synliggjøres ved å skrive gule og grønne meldinger.

Forberedelse:

Den som leder aktiviteten må ha med to plakater til hver gruppe. Plakatene kan henges opp på ulike plasser i rommet på forhånd, slik at gruppene lett kan henge opp meldingene sine. Lederen må også ha med ark eller Post-it lapper. De grønne meldingene skrives på et A3 ark, og de gule på et annet. Man kan også bruke gule

og grønne Post-it lapper til å skrive meldingene på. Meldingene henges opp på plakatene der fargen gul og grønn er markert før selve aktiviteten settes i gang.

Grønn melding: *dette har vi lyktes med i arbeidet med overgang fra barnehage til skole.*

Gul melding: *dette har vært utfordrende i arbeidet med overgang fra barnehage til skole, og vi vil gjerne ha innspill og drøfte dette med flere.*

De grønne meldingene vil fungere som gode tips og råd, mens de gule gir innspill eller tilbakemeldinger på det som oppleves som utfordrende. Målet er at notatene fra de grønne og gule lappene skal brukes i arbeidet med å utvikle egne planer for overgang barnehage skole i økt 6.

Trinn 1:

Introduksjon av metoden. Gruppene skriver ned gule og grønne meldinger.

Trinn 2:

Deltakerne deles i grupper hvor barnehage og skole er representert. Gruppene skal deles inn i to puljer som skal presentere meldingene for hverandre. Pulje 1 blir værende ved sin plakat, mens pulje 2 går på besøk til en gruppe fra pulje 1. Bruk ca. 5 minutter til presentasjon av meldingene, før dere bruker ca.15 minutter til kommentarer og spørsmål.

Det er viktig at gruppene går på flest mulige besøk, dette medfører at gruppen deles i mindre grupper eller at man går en og en avhengig hvor mange dere er på hver gruppe.

Gruppen må på forhånd avklare hvem som skal legge fram meldingene, og hvem som noterer ned spørsmål, tips og kommentarer.

Alle som har rollene som besøkende noterer ned tips, kommentarer og spørsmål underveis. Disse er verdifulle å med seg tilbake til gruppen sin. De som går på besøk skal også stille spørsmål til de som står ved plakatene.

Trinn 3:

Pulje 2 står ved sin plakat og grupper eller enkeltpersoner fra pulje 1 går på besøk til gruppene i pulje 2. Bruk ca. 5 minutter til presentasjon av meldingene, før dere bruker ca.15 til kommentarer og spørsmål.

Trinn 4:

Gruppen sammenfatter gule meldinger, kommentarer og tips fra besøkende. Meldingene og notater samles inn av lederen.

Tilpassing til eget behov

Analyseskjemaet inneholder 11 spørsmål eller påstander rettet mot egne rutiner for overgang fra barnehage til skole. Man svarer ved å sette ring rundt det tallet man mener er representativt for spørsmålet eller påstanden, hvor 1 er i liten grad og 6 er i stor grad. Skjemaet kan benyttes individuelt eller i gruppe. Den som leder arbeidet tar vare på skjemaene for å bruke resultatene i det videre arbeidet i økt 6.

Praktiske opplysninger til øktene

Økt 1: Oppstart

Til filmen *Fagpersoner om en god overgang* er det knyttet en IGP-oppgave. Etter filmen gjennomføres en refleksjonsoppgave med arbeidsmetoden IGP (se arbeidsmetoder for nærmere beskrivelse). Den som leder arbeidet bør dele deltakerne inn i grupper. Som individuell oppgave skal deltakerne notere ned tre momenter der har bemerket seg i filmen. Videre skal gruppa bli enige om hvilke momenter de til slutt skal løfte frem plenum. Leder tar vare på notatene. Disse skal brukes i siste økt i utarbeidelse av egne planer for overgangen.

I økten ligger det en PowerPoint-presentasjon som heter: *Hvorfor en overgangspakke?* Lederen må gjøre seg kjent med innholdet i denne før møtet og forberede en egen presentasjon. Det ligger et manus som kan lastes ned og skrives ut på forhånd, og som lederen kan bruke som støtte. Lederen kan tilpasse dette til sin kommune eller enhet.

Fagteksten *Forankring og implementering* av Heidi Sandø og Gunn H. Ofstad må lastes ned og skrives ut før samlingen. Deltakerne skal lese teksten med leseoppdrag. Den som leder arbeidet stiller spørsmålet: *Hvordan ser du for deg at arbeid med implementering av kompetanseutviklingspakken kan gjøres på din arbeidsplass?* Deltakerne skal skrive ned tanker og stikkord som lederen tar med inn i arbeidet til økt 6.

Til arbeidet med *analyse av egen praksis* må lederen laste ned og skrive ut skjemaet som ligger nederst på sida. Utfylt skjema med navn leveres til lederen som tar vare på disse til videre arbeid i økt 6.

Økt 2: Samarbeid

Økten innledes med fem spørsmål som deltakerne skal besvare individuelt før de skal se fagfilmen *Samarbeid del 1*. Den som leder arbeidet bør oppfordre deltakerne til å notere ned svarene sine. Etter filmen gjennomføres en refleksjonsoppgave med arbeidsmetoden IGP. (Se arbeidsmetoder for nærmere beskrivelse). Lederen deler inn i grupper. Som individuell oppgave skal deltakerne notere ned tre momenter de har bemerket seg i filmen. Videre skal gruppa bli enige om tre momenter som de til slutt løfter frem plenum.

Til fagfilmen *Samarbeid del 2* er det knyttet en arbeidsmetode som heter «Snøballkasting». Metoden oppfordrer deltakerne til å dele og utveksle ideer fra fagfilmen. Detaljerte beskrivelser finnes under arbeidsmetoder og i økten om samarbeid. Den som leder arbeidet bør ta vare på notater som kommer frem under aktiviteten. Dette kan brukes i det videre arbeidet i økt. 6.

I økten ligger også fagfilmen *Overgang barnehage – skole* som er utarbeidet av Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO). Filmen viser hvordan Hagaløkka skole i Asker jobber med overgangen, og hvordan de samarbeider med barnehagene i skolekretsen. Filmen har et tydelig fokus på språk og språkarbeid.

Til slutt i økten ligger det et tips til fordypning knyttet samarbeid. Dette er tekst om samarbeid mellom barnehage og bibliotek; *Skulefest i biblioteket*.

Økt 3: Kulturmøter

Denne økten inneholder fagfilmen *Kulturmøter*. Filmen har tre ulike deler hvor deltakerne skal reflektere underveis. Det skal gjennomføres en Kahoot eller en quiz om temaet, noe som medfører at den som leder økten må sette seg inn i hvordan Kahoot brukes før møtet. Fremgangsmåten er godt beskrevet i filmen og i øktelementet. Hvis dere velger å bruke quiz som arbeidsform gjennomfører dere dette med PowerPoint-presentasjonen som ligger til nedlastning på samme side.

Den som leder arbeidet:

1. Start Kahooten ved å klikke på lenken. Velg Play -> Start now -> Classic

Deltakerne:

1. Bruk nettleseren på PC, Mac, nettbrett eller mobil og gå til nettadressen kahoot.it
2. Skriv inn tallkoden som kommer opp på storskjermen
3. Skriv inn navnet ditt eller et kallenavn

Fagfilmen *Kulturmøter 2* kan deles opp med et stopp og refleksjonsrunde etter 4:00 og/eller 8:00.

Etter 4:00: Hvem opplever dere at tar mest ansvar for overgangen? Hvordan påvirkes ansvarsfordelingen av det styringsdokumentene sier om overgangen?

Etter 8:00: I hvilken grad er dere enige i at historie og tradisjon preger dagens læringssyn i skole og barnehage?

Det viktig at den som leder samlingen laster ned og skriver ut utdragene fra Rammeplanen og Læreplanen som skal brukes i dette arbeidet. Disse ligger også til nedlastning i selve økten.

Som en oppsummering av økten «Kulturmøter» brukes Exitlapp som arbeidsmetode. Aktiviteten gir en felles dokumentasjon om hva deltakerne har fått ut av arbeidet med økten. Deltakerne skal notere hva de har lært og hva de kommer til å være oppmerksom på i videre arbeid med overgang barnehage skole. Notatene kan brukes som utgangspunkt for det videre arbeidet.

Den som leder arbeidet kan gi følgende instruks:

Noter på en Post-it-lapp;

- 1. Noe du har lært om kulturen i barnehage eller skole gjennom arbeidet med økten.*
- 2. Noe du kommer til å være mer oppmerksom på når det gjelder samarbeidet mellom barnehage og skole i overgangen.*

Økt 4: Språkarbeid

I denne økten ligger fagfilmen *Om språk, språklig bevissthet og tidlig skriving i overgang fra barnehage til skole*, som er basert på fagteksten *Om læring, literacy og språklig bevissthet i overgangen fra barnehage til skole* av førstelektor Marit Semundseth ved Dronning Mauds Minne. Teksten kan lastes ned og skrives ut fra lenke nederst i øktelementet. I etterkant av filmen og teksten skal deltakerne gjennomføre et refleksjonsarbeid i grupper. Til dette arbeidet kan deltakerne bruke arbeidsmetoden **3 – 2 – 1** som står beskrevet under «arbeidsmetoder». Deltakerne bør deles inn i grupper på tvers av institusjonene før arbeidet starter. Notater etter dette arbeidet er tenkt som støtte for arbeidet i økt 6.

I tillegg ligger det også en PowerPoint-presentasjon om *Språkarbeid* i økten. Lederen må gjøre seg kjent med innholdet i denne før møtet og forberede en egen presentasjon. Presentasjonen gir lederen flere valgmuligheter til å tilpasse innholdet slik at det passer best mulig til eget utviklingsarbeid.

Det ligger et manus nederst på siden i øktelementet som kan lastes ned og skrives ut på forhånd. Dette kan lederen bruke som støtte, og det anbefales å tilpasse bruken av presentasjonen til egen kommune eller enhet.

I PowerPoint-presentasjonen kan lysark 4, 5 og 6 brukes som fordyping om temaet. Filmen *Oppdagende skriving* kan erstatte disse lysarkene. Den som leder arbeidet anbefales å se igjennom filmen før samlingen for å vurdere om den kan brukes som støtte. Det viktig å gjøre seg kjent med valgmuligheten som ligger i dette øktelementet.

Etter arbeidet med PowerPoint-presentasjon om *Språkarbeid* er det lagt opp til diskusjonsoppgaver. Deltakerne skal sitte i grupper på 2 – 5 personer. Alle i gruppa skal skrive ei individuell liste over hvilke språkaktiviteter som bør vektlegges det siste året i barnehagen. Deretter skal deltakerne velge tre momenter fra lista som de løfter

frem og deler i gruppa. Gruppa skal sammen diskutere om noen av aktivitetene kan videreføres og brukes som aktiviteter i skolen. Den som leder arbeidet kan samle inn listene til senere utviklingsarbeid.

Til slutt i økten ligger det tips til fordypning knyttet til språkarbeid. Dette innebærer forslag til tekster og filmer om språklig mangfold. Disse kan benyttes som forarbeid eller etterarbeid til økten.

Økt 5: Kartlegging

I denne økten skal deltakerne lese fagteksten *Observasjon og kartlegging av barns språk i overgangen fra barnehage til skolen* av norsklektor ved Dronning Mauds Minnes Høgskole Cecilie D. Fodstad. Teksten har en konkret lesebestilling med lesestopp. Lederen av møtet må laste ned og skrive ut denne fagteksten fra lenke nederst på siden i øktelementet.

Etter deltakerne har lest fagteksten med leseoppdrag skal de arbeide med åtte spørsmål knyttet til teksten. Spørreskjema med spørsmål må lastes ned og skrives ut før arbeidet med økten starter. Den som leder arbeidet sammenfattes notatene. De skal brukes i arbeidet med å utvikle egen planer for overgang barnehage skole i økt 6.

I arbeidet med å finne felles ståsted for informasjon om barnets språk kan oversikten over ulike kartleggingsverktøy brukes. Den som leder arbeidet skal sette i gang diskusjoner og refleksjoner rundt dette temaet. Notater fra dette arbeidet kan brukes videre i økt 6.

I tillegg skal deltakerne gjennomføre et **IGP-arbeid** i tilknytning til PowerPoint-presentasjonen *Observasjon og kartlegging av barns språk i overgang fra barnehagen til skole*. Det ligger et manus som kan lastes ned og skrives ut på forhånd, og dette kan lederen bruke som støtte. Lederen anbefales å tilpasse bruken av presentasjonen til egen kommune eller enhet. Det anbefales at lederen av samlingen laster ned og skriver ut lysarket med listen over kartleggingsverktøy.

Til slutt i økten ligger det et tips til fordypning om kartlegging. NAFO har utviklet en nettressurs om kartlegging. På disse sidene finnes aktuelt fagstoff og ressurser som omhandler dokumentasjon og kartlegging av minoritetsspråklige barns språk. Her finnes også eksempler på hvordan man kan kartlegge barnehagens språkmiljø.

Økt 6: Hvordan lykkes med en god overgang?

I denne økten skal deltakerne formulere forslag til utviklingsområder til kommunens overgangsrutiner. Dette skal de gjøre på grunnlag av diskusjoner og refleksjoner knyttet opp mot notater og tidligere arbeid i øktene. Her skal de også hente fram analysen av egen praksis som ble gjennomført i oppstartsøkten. Gruppene skal fylle ut et temahjul med prioriterte områder for det videre arbeidet med å skape en god overgang mellom barnehage og skole. Som forberedelse til dette arbeidet må den som leder arbeidet dele deltakerne inn i grupper og skrive ut skjemaet *temahjul* som brukes til å sammenfatte punkter under hvert tema.

Forslag til videre arbeid vil derfor være å utvikle en handlingsplan som ivaretar de forutsetningene som må ligge til grunn for å gi barna en god overgang fra barnehage til skole. Som støtte i dette arbeidet er det lagt ved gode eksempler på planer og et årshjul som viser hvordan en skole jobber med overgangen.

Til slutt i økten ligger det tips til fordypning i form av små filmer som handler om arbeid i overgangen mellom barnehage og skole. Fagpersoner fra Planetringen barnehage, Ringen barnehage og Saupstad skole forteller hvordan de jobber med overgangen fra barnehage til skole. Den som leder arbeidet kan velge å vise én eller flere av filmene i arbeidet med økten. Filmene kan brukes som forarbeid, etterarbeid eller fordypning.

Fordypning:

Det er flere av øktene i kompetanseutviklingspakken som har fordypning som et eget øktelement. Dette er relatert fagstoff som artikler, fagtekster, filmer eller lenker til andre økter i Språkløyper. Disse er ment som et tilbud til deltakerne hvor de kan få mer kunnskap om ulike tema. Vi anbefaler også at fagstoffet som ligger under fordypning brukes til for- eller etterarbeid. Noen av tekstene som ligger under fordypning har egne refleksjonsspørsmål, men dere kan også utarbeide egne oppdrag som passer til deres kommune, skole eller barnehage.

Faglig ansvarlig for øktene:

Økt 1: Maria Hole-Forsmo, Peter Mørk, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø

Økt 2: Maya Dybvig Joner, Peter Mørk, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø

Økt 3: Inga Kjerstin Birkedal, Peter Mørk, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø

Økt 4: Peter Mørk, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø

Økt 5: Maria Hole-Forsmo, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø

Økt 6: Maria Hole-Forsmo, Peter Mørk, Gunn H. Ofstad, Heidi Sandø